ABDULRAZAK GURNAH • **Sessizliğe Hayranlık**

Admiring Silence
© 1996 Abdulrazak Gurnah
Kitabın yayın hakları Rogers, Coleridge and White Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2635 • Dünya Edebiyatı 247
ISBN-13: 978-975-05-2436-3
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1. BASKI 2018, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Kansu Ekin Tanca
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Emmanuel Ekong Ekefrey, "Koloniler", 2012
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Naci Ozansoy
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ABDULRAZAK GURNAH

Sessizliğe Hayranlık

Admiring Silence

ÇEVİREN ***Müge Günay***

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜYLE

iletişim

ABDULRAZAK GURNAH 1948'de Doğu Afrika kıyısındaki Zanzibar'da doğdu. Anadili, Afrika'da seksen milyon kişinin konuştuğu Svahili'dir. İlköğrenimini İngiliz okullarında tamamladı, çocukluğunda gittiği Kur'an kursunda Arapça öğrendi. Gençliğinde Zanzibar Ayaklanması'na (1964) ve sonrasında kurulan sosyalist rejimin çalkantılı yıllarına tanıklık etti. 1968'de İngiltere'ye gitti. Yükseköğrenimini Kent Üniversitesi'nde tamamladı. Doktora tezinde (1982) kolonyal söylemin Doğu Afrika, Karayip ve Hindistan edebiyatındaki izdüşümlerini analiz etti. Postkolonyal edebiyat alanında uzmanlaştı. Halihazırda Kent Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı profesörü. İlk romanı *Memory of Departure*'da (Ayrılışın Hatırası, 1987) Afrika'da geçen gençlik yıllarının ardından ülkeyi terk eden Hassan karakterinin hafızasında yer eden Afrika imgesini postkolonyal dönemin kimlik sorunları ışığında inceledi. İkinci romanı *Pilgrim's Way* (Hac Yolu, 1988) başlığını Winchester'ı Canterbury'deki Thomas Beckett mabedine bağlayan yoldan alır. Daha iyi bir yaşam umuduyla İngiltere'ye gelen Tanzanyalı Davud, karşılaştığı göçmen karşıtı tutumlardan dolayı paranoyak bir benlik geliştirir ve çareyi Tanzanya'daki geçmişini tamamen silmekte arar. *Dottie* (1990), Dottie Badoara Fatma Balfour karakteri üzerinden benzer bir yabancılaşma sorununu tartışır. Fatma Balfour'un melez kimliği, ırk ve etnisite sorununun göçmen ve sürgün karakterler üzerindeki travmatik etkilerinin yakıcı bir simgesidir. *Paradise*'ta (Cennet, 1994) Gurnah, Yakup'un oğlu Yusuf'un Kur'an'da anlatılan hikâyesini 1900-1914 arası Doğu Afrika'ya uyarlar. Kolonyal söylemin Afrika'ya dair klişelerini kölelik, tarihin çarpıtılması, İslâmofobi gibi meseleler üstünden tartışırken Yusuf'un bireysel hikâyesi bir yandan kolonyalizmin bir yandan da despotizmin eleştirisine açılan ikili bir işlev görür. *By the Sea* (Deniz Kenarında, 2001), emperyal pedagojinin Afrika'nın yerli gelenekleriyle karşılaşmasının doğurduğu verimli paradoksları konu eder. Salih Ömer, Kur'an eğitimi almaktan duyduğu geleneksel kıvanç ile kolonyal eğitimin kazandırdığı dünya bilgisi arasında bocalarken yeni Afrika'nın çelişkileri ete kemiğe bürünür. *The Last Gift* (2011; *Son Hediye*, 2017), 1996'da yayımlanan *Admiring Silence*'la (*Sessizliğe Hayranlık*, 2018) birlikte bir nehir roman anlatısıdır. *Sessizliğe Hayranlık*'ın isimsiz anlatıcısı ülkesini terk eden bir Zanzibarlı muhaliftir; Britanya'ya yerleşip evlendikten sonra öğretmenlik yapar. Hayatının en istikrarlı görünen döneminde bireysel tarihini yazmaya karar verdiğinde, hiç de istikrarlı olmayan, kayıp ve kırılgan bir bastırılmış benlikle yüzleşmek zorunda kalır. *Son Hediye*'de ise Gurnah, bu isimsiz anlatıcısının hikâyesini kültürel farklılıkları, belleğe kazınmış tarifsiz acıları kateden bir anlatıya kavuşturur. Gurnah'ın hakikat anlayışı, gerek kolonyal dönemin karamsar ve toptancı tasvirlerini gerekse anavatan-memleket şovenizmlerini reddeden sahici bir arayışa dayanır. Gurnah, romanları dışında, Salman Rushdie, Anthony Burgess, Joseph Conrad, Vidiadhar Surajprasad Naipaul, Zoe Vicomb gibi yazarlar üstüne edebiyat eleştirileri yazdı, kitaplar hazırladı. Gurnah'ın dünya edebiyatına evrensel bir içerik ve nitelik kazandıran romanlarını yayımlamaya devam edeceğiz.

I

Bu ağrıya sıkı sıkıya tutunduğumu fark ettim. İlk başta susturmaya çalıştım onu, böylece geçeceğini ve beni tedirgin memnuniyetimle baş başa bırakacağını düşündüm. Bir müddet daha uzayacağını, hayatlarımızın kendini inatla taltif eden tasarımının hemen altında kıvrılmış pusuda bekleyen huzursuzluğu kararlı bir şekilde anımsatacağını düşündüm. Geçmek şöyle dursun, daha da belirginleşti, daha kusursuz bir şekilde yerleşti, somutlaştı, içimde yer kaplayan, böceksi, karanlık ve içsel bir nesneye dönüşmeye, yalnızlık ve dehşet kokan pis, kesif bir koku yaymaya başladı. Sabah uyandığımda bir yokladım onu, sonra içimde sağ salim kıpırdadığını hissedince içten bir kabulle rahat bir nefes aldım. Emma, hazımsızlık ya da ona benzer bir şeydir, dedi ama gözlerindeki şaşkın endişeden buna inanmadığını anladım. Beni birkaç hafta muhtelif tozlar ve tabletler almaya ikna etti, kendisi de özel diyetler, midede ekşime, lifli yiyecekler ve vitaminler üzerine okumaya başladı. Sorunlara böyle yaklaşırdı Emma. Bütün dikkatini verirdi, en azından bir süreliğine. Özel diyetleri hiç deneyemedik, ki bazıları fena gö-

rünmüyordu, çünkü her sabah içimdeki o canavarın kuvvetlendiğini hissediyordum.

Bu yüzden en sonunda doktoruma gittim. Acınası hayatımdan korkmaya başladım ve doktoruma gittim. İngiltere'de bunu söyleyebilirsiniz. Doktorum. Burada herkesin kendine ait bir doktoru var. Kocaman bir masanın arkasında, bir döner sandalyede, tıp kitapları ve muntazam araç gereç tepsisi nezaretinde oturuyorlar. Muayenehaneleri, muayene masasını saklayan perdeli kısım da dâhil olmak üzere, hastanın gözünü rahatsız etmeyecek şekilde, dikkatlice açı verilmiş lambalarla aydınlatılıyor. Bunları daha az şanslı kardeşlerim ve eşleri, kız kardeşleri, anneleri ve teyzeleri yararlanabilsin diye anlatıyorum, seslerini kesmek zorunda kalan, normal görünmek ve aile onurunu gözetmek adına beylik laflarla zırvalayanlar için. Sefil zavallıları kastediyorum, dünyanın daha karanlık köşelerinde yaşayanları, kasırga ve kum fırtınalarıyla altüst oldukları için günlerce güneşin ve yağmurun altında kalmak zorunda olanları, kangren olmuş uzuvlarının kesilmesini bekleyenleri ya da yılan sokması için gönderilecek bir panzehir iğnesini veya cerahat toplayan yaralarını ya da sadece güneş yanıklarını tedavi etmek için bir antibakteriyel krem bekleyenleri. Bu insanlara kişinin kendine ait bir doktorunun olması fikri imkânsız bir hayal gibi gelebilir.

Burada durum farklı. Sağlık hizmetleri, yaşamın ilk gününden son gününe kadar nezaket ve ihtimamla, hastanın rahatlığı ve memnuniyeti için tasarlanmış ferah kliniklerde sunuluyor ve tamamen ücretsiz. Gerçek anlamda ücretsiz olmasa bile öyleymiş gibi hissediyor insan. İngiltere'nin, asırlar süren bir emeğin ve zorluklar içinde geçen yüzyılların ardından inşa ettiği güzel kalıntıların karşılığında artık kendine izin verdiği, zahmetsiz kazanılmamış küçük bir rahatlık. Thames'in kıyısında, Blackfriars Bridge ve Westmins-

ter Bridge arasında herhangi bir yerde durup kuzeye doğru bir bakın, bunları inşa etmek için harcanan emeğin içinizi korkuyla karışık bir hayranlıkla doldurduğunu göreceksiniz: devasa kuleler, görkemli ticaret merkezleri, sıra sütunlu kemerler, geniş revaklar, zengin kasırlar, muntazam konaklar ve ışıklarla süslenmiş gösterişli köprüler. Sonra gözünüzü çevirip uzaklardaki fabrikalara ve depolara, mekanize çiftliklere, model kasabalara ve şapellere, başka insanların kırık tarihlerinden toplanan ganimetlerle dolu müzelere, yüzyıllar içinde birikmiş kitaplarla genişleyen kütüphanelere bakın. Bunu, dünyanın karanlık yerlerinde şehirden sayılan o kalabalık lağım çukurlarından herhangi biriyle karşılaştırırsanız ve gerçekleşmesini mümkün kılan fedakârca gayreti göz önünde bulundurursanız, kendi doktorunuza sahip olmak gibi küçük bir konforu çok görmezsiniz.

Sofistike bir kültür ve şehirlilik diye kabul edilen kendinden fazla emin, hazcı bir kinizmle birlikte, İngiltere'yi bir ülke yapan nice şeyden biri de kalıntılardır. Çünkü bu kalıntıların İngiltere'si yok artık. Yok o İngiltere, istediğinize sorabilirsiniz. Karanlıkta ışıl ışıl parlayan, dünyaya, hepsi de sürgündeki İskoçlar tarafından üretilmiş buharlı demiryolunu, Greenwich meridyenini ve penisilini vermiş o İngiltere yok. Dünyayla ilgili hikâyeleriyle bizi var eden o İngiltere yok. Artık Britanya ve Birleşik Krallık ve büyüyen Kutsal Avrupa İmparatorluğu var; bu belirgin dönüşümü, kendilerini kaç nesildir aynı tarihsel esaret içinde tutmak için oynanan değişken bir oyun gibi gören eski sömürge bölgelerindeki bazı kişilerin gürültülü protestolarına rağmen böyle bu. Hatta insanlar İngiltere demekten suçluluk duyarak sakınıyor, dinleyenlerin kendileri için boş boş konuşan, milliyetçi, ırkçı faşistler diye düşünmesinden korkuyor. Ve ülkenin karanlık ve yağmacı tarihi müşahedeye açıldığında, İskoçlar ve İrlandalılar o heyecan verici maceralardaki rolleri için ken-

dilerini sessizce affediyorlar, merak edenlere de İngiltere'nin sömürgeci ökçesi altında yaşadıkları kendi yoksunluklarını hatırlatıyorlar. İngiltere'yle ilgili hür ve özgür bir vicdanla konuşulabilecek tek şey kırsal bölgeleri ya da neşeli bir nefretin ve küçümsemenin değişmez kaynağı olan mücadeleci spor takımları – gerçi beklenmedik bir galibiyet olduğunda bu, çılgınca bir ukalalığa ve dinlemesi hoş bir abartıya dönmeye meyilli oluyor.

Her neyse, gayretler ve mücadelelerle geçen onca çetin devirden sonra, artık yorgun düşmüş insanlar, tam arkalarına yaslanıp nehir ve çalıların üstünde gezinen ışık oyununu izlemeye, kılıçlarının kayışlarını çözmeye, rüzgârın tatlı uğultusuna kulak vermeye ve gayretlerinin bereketli meyvesinin tadını çıkarmaya hazırlanırken, birden bir kalabalık, bir yabancı sürüsü, duvarların ardında yaygara kopardı. Her devrin, her kasabanın ve mezranın delileri, cüzzamlıları, serserileri, seyyar zanaatkârları ve münzevi bilgeleri vardır, fakat böyle bir kalabalık nasıl oldu da burada toplandı? Hepsinin yolu nasıl buraya çıktı? Evet, nasıl olduğunu şüphesiz biliyoruz. Fakat neden Avrupa'ya yaptıkları yolculuğun, bunu gerekli kılan olaylar her ne kadar canavarca da olsa, onlara ister istemez kazandırdığı tecrübeyle tatmin olamadılar? Bizatihi amaç olarak tecrübe! Neden bu ideale hayran kalıp memnun olmayı denemediler? Ayrıca zorluk karşısında tahammül gösterirken biraz yansız ve haysiyetli olmanın nesi yanlış? Pocahontas gibi davranmanın nesi yanlış?

Pocahontas için anlatılan şudur. Kral Powhatan'ın kızı, Algonkinlerin prensesiydi Pocahontas. Hikâyesi İyi Kraliçe Bess (I. Elizabeth) ve varisi Jimbo (James) Stuart'ın döneminde Virginia'da tesis edilen –hoş kelime– İngiliz kolonisiyle ilgili olaylar etrafında gelişir. Operasyonun İngiliz lideri John Smith keşif gezisinde –aklındaki küçük etnik temizlik projesiyle ilgili ihtimalleri incelerken– esir düşer ve Pow-

hatan'a teslim edilir. Birkaç gün boyunca doyasıya yedirilip içirildikten sonra (tahmin edin ne için), birkaç soylu Algonkin ellerinde sopalarla etrafında dikilip başını bir kayanın üstüne koymasını ister. Pocahontas kendini bu İngiliz'in üstüne atar, başını onun başının üstüne yerleştirerek öldürülmesini engeller. İmparatorluk serüvenine ilişkin hikâyelerde defalarca tekrarlanacak bir andır bu: güzel yerli prenses Avrupalı şövalyeye kendinden geçercesine tutulur ve aşk için her şeyi çekinmeden tehlikeye atar. Ama ilk Pocahontas vardı orada. Bunu yaptığında yalnızca on bir yaşında olduğunu öğrenmek oldukça şaşırtıcıdır, erken büyümüş küçük şeytan. Zamanı gelince, İngiliz kolonisinin tarafına geçti (on sekiz yaşında esir alınmıştı) ve yardımsever bir biçimde Algonkinlerin İngilizlere saldırmak için yaptığı hain, cüretkâr planlarını ifşa etti. Bundan kısa bir süre sonra Rebecca olarak vaftiz edildi ve bir İngiliz'le evlendi. Rebecca: yüz milyonların anası ol ve tohumunun bu insanlardan nefret edenlerin kapısına hükmetmesini sağla. Fakat önünde medeniyete bu ilk geçişten bile daha tehlikeli bir yolculuk vardı. Kocası onu İngiltere'ye götürdü, orada soylu bir acibe gibi ağırlandı, kısa bir süre sonra da Virginia'dan çok uzaklarda, Kent'te, Gravesend'de yani İngiltere'nin dibindeki rutubetli, bataksı lağım çukurunda öldü. İmparatorluk hikâyelerine dâhil olmak yerine evde otursa belki daha iyi olurdu. Gelgelelim bundan yakındığını aktaran olmamıştır.

Fakat sükûnetlerini ve haysiyetlerini muhafaza etmekten, hatta kendi halinde, ölçülü bir yabansılıkla bile hareket etmekten aciz olan bu tuhaf kalabalık böyle değildi. Eften püften sözleşmelerini ellerinde sallayıp hazin hikâyelerini anlatıyor, öfkeyle bağırıp çağırıyordu. Gazetelerde kendilerine daha fazla yer verilmesini istiyor, sonu gelmeyen kitaplarını kimse okumadığında yakınıyor ve televizyona çıkmayı talep ediyordu. Anlattıkları hikâyeler suçlamalardan geçilmi-

yordu! Talep ettikleri haklar, aman Tanrım! Hiçbir şey onları teskin edemiyordu, ne demek istediklerini anlamak da mümkün değildi. Tarih, dünyada yüzyıllardır süren kanlı saldırıların üstünü örten bir yalanlar yığınıymış – ve tahmin edin kimmiş bu sözde barbarlar. En soylu hikâyeleri, onları canavarlara, insan dışı varlıklara, sefil yaratıklara ve kölelere dönüştüren kurnaz metaforlar olarak yorumluyorlar. Birbirlerine karşı apaçık gaddarlıklarının bile suçlusu hep başka bir şey: kölelik, sömürgecilik, Hıristiyanlık, Avrupa'nın tedrisatından geçmiş olmak; üstesinden bir türlü gelemedikleri açıkgözlülükleri ya da kontrolsüz şiddetleri veya herhangi bir konuda bir şey yapma zahmetine katlanmaktan ustalıkla kaçınmaları haricinde her şey. Hukuk onlara karşı, işverenler onları hiçe sayıyor, bankalar ayrımcılık yapıyor. Hep bu boş laflar!

Ve doktorların da işine karışıyorlar, grotesk şişkinliklerini, açık yaralarını gösteriyorlar onlara. Doktorlar hiç irkilmeden bu eski yaraları, kimi zaman hastalıklı derinin altındaki şişkinliği, kimi zaman damla damla sızan kıvamlı iltihabı elleriyle muayene ediyor. Doktorlar için şunu düşünüyorum: imkânsız bir şekilde tatbikî ve programlılar; şikâyete yol açan bölgeyi elleriyle inceledikten sonra ağrıyı gidermek için küçük bir pusula yazıyorlar.

Doktorum gülümsedi, sarıya çalan saçları ve koyu mavi gözleriyle bembeyaz bir gömlek giymiş genç bir adam, nereden bakarsan bak dünyayı yöneten türden biri. Onu, işten çıktıktan sonra yorgun argın Range Rover'ına binip güzel karısına, hoş bir banliyödeki konforlu evine giderken gözümde canlandırdım. Çakıllı araba yolunda kontağı kapatır kapatmaz hoplayıp zıplayarak yanına gelen, onu sevgiye boğan yavruları (on bir yaşında bir kız ve dokuz yaşında bir oğlan diye tahmin ediyorum) ve belki bir de sarışın sevecen

bir *collie*. Belki karısı bir bebek daha bekliyor: ilk iki çocuklarının mükemmelen simgeleştirdiği gençlik dolu aşkı yeniden canlandırmak için gelen gecikmiş bir üçüncü.

Her neyse, gülümsedi ve sonra konforlu döner sandalyesinde vücudunu esneterek memnun bir şekilde iç çekti. "Öyle ise, size nasıl yardımcı olabilirim?" Göğsümü dürtükleyip tık tık vurdu ve gözlerinde uzak, garip bir bakışla dinledi, sonra az önce karnıma dolanmış küçük lastiği sıkma gereği duydu. Gerçi bunun neyi dışarı çıkarmasını bekliyordu bilmiyorum. Bir ciyaklama, yasak bir küfür, katılaşmış bir iltihap damlası, körelmiş bir adalenin istemsiz tekmesi, nedir? İçin için yanan bedenimi kıstırıp sıkıştırarak yoğururken ve sıska iskeletimde parmaklarını çıtlatırken sessizce durdum. Sonra kaşlarını çatarak kalbimin haşat olduğunu söyledi. Bunu ben de söyleyebilirdim ona, gerçekten. Bunu söylemek için gelmiştim buraya ama o konuşmasını sürdürürken saygılı bir sessizlik içinde dinledim kendisini.

Tavrım ya da görünüşümle ilgili bir şey ona özel okula gittiğimi düşündürmüş olmalı. Tek sebep kalbi *haşat olmuş*, kaba saba erkek sempatikliğim değildi. Genelde ne tür *nevale* tercih ettiğimi ve tuhaf *meraklarım* olup olmadığını sordu. Yiyecekten nevale ve suçtan merak diye bahsedebileceğini düşünebildiğim yegâne insan grubu çizgi roman okurları ve özel okula gidenlerdi – gerçi bu yalnızca bir tahmin ve bu tahminin kaynağı olan hayat deneyimi de kaçınılmaz olarak sınırlı ve kıt. Ona kahvaltıda yeşil muz ve tütsülenmiş maymun sevdiğimi söyledim. Bunun karşısında bir an şaşaladı, yiyecek alabilmeme şaşırmıştı kuşkusuz ama sonra onaylayarak başını salladı. Bana uyuz olmaya başlamıştı. Ona meraklarım arasında maymunları mangala atmadan önce düdüklemek olduğunu –bunun, nedense etlerinin dokusunu iyileştirdiğini– söylemeyi düşündüm ama yanlış omzuma vurup beni bir elinde kronometre, diğer elinde kılıç

olan bir cinin, *bir sene daha ömrün kaldı, sonra hayatın bana ait* diyen kocaman, sakallı bir arkadaşın eline teslim edeceğinden korktum. İyi niyetine ihtiyacım vardı. Onu habis tahminlerde bulunmaya teşvik etmemem gerekiyordu. Doktor sessizce sırıttı bana, muhtemelen ne numara çevirdiğimi anladığını göstermek için, sonra kaşlarını çatarak yüzüme bakıp tekrar başladı. O konuştukça kendimi daha kötü hissettim; sanki geç anlayan bir çocuk veya işitme ve konuşma yetisini yitirmiş sarsak bir yaşlı ya da anlayışı kıt bir yerli vardı karşısında.

"Afro-Karayipli insanların kalpleri çürük olur," dedi, bu sıkıntılı anda bana cesaret vermek için gülümseyerek, "ve yüksek tansiyona, hipertansiyona, orak hücreli anemiye, bunamaya, dang hummasına, uyku hastalığına, şekere, amneziye, asabiyete, ağırkanlılığa, melankoli ve histeriye yatkın olurlar. Kendini bu durumda bulduğun için hiç şaşırmamalısın. Bu hastalıklar, bilinen bir tedavisi olmayan hastalıklar tabii, ama paniğe kapılmaya gerek yok. Yani kısa ve öz söylemem gerekirse ödün patlamasın. Şimdi bakalım. İlk ne zaman kalbinle ilgili sorun yaşamaya başladın? Ailende kalp kırıklığı geçmişi olan var mı? Endişelenmene gerçekten gerek yok. Hafif bir sorun bu, sanırım, senin yaşında ve senin ırkından biri için hiç de beklenmeyecek bir şey değil, ama seni testler yapıp teşhisimi doğrulaması için bir uzmana yönlendireceğim. Bu sana sıkıntı verdiyse, sağlık merkezinde durumuna alışmana yardımcı olacak çok iyi danışmanlık servisleri olduğunu bilmeni isterim. Kendin mi ödeyeceksin yoksa özel sağlık sigortan var mı? Özel sigortan olsaydı testleri çok daha çabuk ayarlayabilirdik. Gerçi paniğe hiç gerek yok, anlıyor musun?"

Tabii bütün bu dramadan sonra ona Afro-Karayipli olmadığımı ya da herhangi bir Karayip ırkından olmadığımı, Atlantik'le bile hiçbir alakamın olmadığını – has be has Hint

Okyanusu çocuğu, yetiştirilme itibarıyla Müslüman ve geleneksel bir Sünni, uzaktan Vahhabi olduğumu ve hâlâ bu ilkel tefsirlerin doğurduğu sonuçlardan kaçamadığımı söyleyecek halim kalmamıştı. Bütün bu devasız hastalıkları medeni bir şekilde yutkunarak ve içimden cehaletiyle alay ederek sineye çektim. AIDS'ten bahsetmedi mesela, ki bizim oralar bu hastalığın dünyadaki ana merkezidir, muhtemelen maymunlarla ilişki kurmaktan kendimizi alamadığımız için. Sanırım düzeltebilirdim onu ama o sırada kardeşlerimle dayanışma içinde olmak istedim. Onların ellerinde değildi ki bu belalar, öyleyse neden alay edelim? Her neyse, ona bunu söyleseydim, teşhisi konusunda tereddüde düşüp, beni tekrar yoğurmaya, etimi sıkıştırmaya en baştan başlayabilir ve kan testi, cıva tedavisi ya da günümüzde, bozulan *ırklara* ilişkin teorilerini hangi testlerle ölçüyorlarsa onları isteyebilirdi. Buna katlanamazdım sanırım. Bedenimin şimdiden yeterince yaralanıp berelendiğini hissediyordum zaten.

Zaten *Afro-Karayipli halkları* kastetmedi. Zencileri kastetti, habeşleri, Abidleri, bongo-bongoları, *bağırarak söyle siyahım-ve-gurur-duyuyorum*cuları, açlık, zorbalık, hastalık, kontrol edilemeyen şehvet ve tarih kurbanlarını falan kastetti. Yani benim ırkımı işte. Saygılı sessizliğimin hoşuna gittiğini görebiliyordum çünkü gülümseyerek yasakları ve yapılması gerekenleri sıraladı, ara ara parmağını sallayarak beni haşarı meraklara karşı uyardı.

Emma eve gelir gelmez ona anlatmalı mıydım yoksa uzman doktorun bütün testleri bitirip tekleyen kalbimin üstüne tasdikini basmasını mı beklemeliydim bilemedim. Fakat beni muayene etmek için aylarca vakit bulamayabilirdi doktor ya da hastane randevuyu ayarlarken postada bir terslik çıkabilirdi veya muayene sırasında makine bozulabilirdi ve bir daha gitmem gerekirdi. Her şey olabilirdi. Ger-

çekten de ona bunu hemen söylemem gerekeceğini biliyordum – her zaman her şeyi anlatırdım ona. Hem zaten işten döndüğümde içtiğim üç rom ve üç sigarayı doktorun isteği üzerine bıraktığımı ona nasıl açıklayacaktım ki? Bu genellikle hayatımın en mutlu saatidir, nadiren bir aile ziyareti ya da tatile çıkmak gibi feci bir durum olmadığı sürece her gün bağlılıkla tekrarlarım bunu. Üç rom ve üç sigara, art arda, ta ki tüm hayat birkaç dakika gerimdeki ve önümdekiyle sınırlanana ve diğer her şey uzak bir oluktan gelen cılız çağıltılara dönüşene kadar. Emma bu saatlerimde beni yok saymayı öğrenmek zorunda kaldı, çünkü benimle konuştuğunda başka bir yere gidiyordum... dışarıdaki yangın merdivenine, küçük, korkuluksuz süs balkonuna, ondan kaçabileceğim herhangi bir yere. Bazen kendine hâkim olamaz ve iş yerinde ya da metroda maruz kaldığı bir dolu taciz hikâyesiyle yine de takip ederdi beni. İçini boşalttıktan sonra sıra, bu kaçışlarımdan ve omurgasız bencilliğim dediği şeyden duyduğu öfkeyle başına gelen bütün talihsizliklerin müellifine saldırmaya gelirdi, konuşmalarımızın çoğu böyle biterdi. Doğruya doğru, belki de sebepsiz değildi bu tutumu. Bu tip mevzularda dürüst olacak kadar sömürgeci eğitim almış bulunuyorum.

Göğsüme saplanan ağrının ilk belirtileriyle ilgili gördüklerinin haricinde söylenecek ne vardı ki zaten? Ama suratını asıp üzüleceğini ve hatta ağlayacağını, sonra hayatımızda yapacağımız değişiklikleri belirleyip planlayarak sanki bir yerde tatildeymişiz de bütün düzenlemeler onun sorumluluğundaymış gibi kendine moral vereceğini biliyordum; tatillerde genellikle öyle olurdu ve ben de orada bunları ona bırakmaktan mutluluk duyardım. Elbette bunu beklemiyordum, bir tepki vermesini umuyordum. Bir an sessiz kalıp altüst olacağını hayal ettim, sonra beni sevgi ve içtenlikle sarıp sarmalayacağını, kıyafetlerimizi çıkarıp benimle saatler-

ce nazik ve yumuşak bir şekilde sevişeceğini. Bunu yapabilen biri. Biliyorum.

O yüzden çaresi yoktu. İçeri girer girmez söyleyecektim. Üç rom ve üç sigarayı bırakmak gibi bir şeyi saklayamazdım ondan. Bunları bırakmamayı düşündüm tabii –o zaman bilemezdi, ben de hiçbir şey açıklamak zorunda kalmazdım– ama bu tam bir omurgasız bencillik ve onu kandırmak olur gibi geldi. Birini kandırmaktan nefret ederim. Ayrıca ne kadar çabuk söylersem o kadar iyi benim için çünkü o zaman o da Amelia'ya, kızımıza söyler ve o sorunu da böylece halletmiş oluruz. Size kızımdan bahsedeyim. Benim için bir hayal kırıklığı olduğundan değil ama yaklaşık on dördüne geldiğinden beri ben onun için bir hayal kırıklığıyım. Haşat olmuş kalbimi duyduğunda nasıl üzüleceğini ve yine başıma dert açmaktan kaçınamadığım için bana nasıl hayretle bakacağını tahmin edebiliyordum. Sonra bana dünyayı kavrayışımın ne kadar zayıf olduğunu gösteren, yapmayı nedense daha önce hiç akıl edemediğim bir şeyle ilgili son derece pratik bir soru soracaktı. "Bir uzmana görünmeyi düşündün mü?" *Hayır, canım, bu hiç aklıma gelmedi. Ne parlak bir fikir! Ne akıllı bir genç kızsın sen öyle! Vazgeçilmezsin bu evde, gerçekten. Dur hemen yapayım*. Sonra dertli bir ifadeyle uzaklaşacak, saygısızca homurdanıp yakınacak. Bu yüzden onunla böyle alaycı konuşuyorum. Tek savunmam bu – cılız ve beyhude, ama elimdeki tek şey bu. Başka ne yapabilirim ki? Ona vuracak mıyım? Sevgi dolu mu konuşacağım? Görmezden mi geleceğim? İki ay önce durup dururken çekip gitti ve omzunun üstünden şöyle baktı: *İstersen beni sindirebilirsin ama bu senin aciz biri olduğunu değiştirmiyor*. İlk tepkim onu kovalamak oldu –sakin bir günümde olsaydım umursamazdım– ama her halükârda benden çok daha hızlıydı.

"Ben aciz değilim," diye bağırdım kapalı kapıya. "Trajediyim. Bu anlamsız dünya kargaşa dolu ve ben de kaybolan-

lardan biriyim." Kapının ardından bir tıkanma sesi duydum ve kendini perdenin rayına asıyordur diye umdum. Ergenler sürekli yapıyor böyle şeyler, materyalizmin yaygınlığına kızıp veya vücutlarını beğenmeyip ya da cinsellikte aradıklarını bulamayıp yapıyorlar. Hiç garip bir durum değil.

Böyle olduğu için elimden bir şey gelmiyordu – tam da böyle bir kızdı işte. Başka türlü olmasını ummuştum –çocuklarımıza yüklediğimiz çılgın hırstan başka özel bir sebebi yoktu bunun– ama o da geri kalanımızdan daha iyi çıkmadı, bir farkla; onun acınası bencillikteki sınırı keskin ve tiz bir hürmetsizlikle çiziliyordu. Tamam, başka birçok yönü de vardır muhtemelen ama bana karşı içinde, bir cevap veremediğim yaralayıcı bir saygısızlık taşıyordu. Bu çıkışlar sırasında Emma bana ters ters bakardı, sanki bebekken Amelia'ya küstahlığı ben aşılamışım, onu ben eğitmiş ve bitmeyen çocukluğu boyunca ona yol göstermişim, sonra da onu habis bir öfkeyle azarlamak için ödevinden alıkoymuşum gibi.

Emma bana ters ters bakardı! Onu yetiştiren kültürün kötü niyetli özgüvenine gönüllüce tâbi olan bir evlada duyduğum tesirsiz sevgi yüzünden suçu üstüme almamı isterdi. Tökezleyen dünyamızı kuşatan bütün dertler için ozon tabakasındaki deliği ya da yok olan yağmur ormanlarını veya sızıntı yapan nükleer reaktörleri suçlamak gibi bir şey bu. Eh, ben değilim bütün bunları yapan, Fransa'daki Kuzey Afrikalı göçmenler de değil, Orta Asya ovalarında gürleyen Tacik atlıları ya da Winnie Mandela veya kayan bir kuyruklu yıldız da değil. Amelia'nın ve onun neslinin çürümüşlüğü için ben nasıl mesul tutulabilirim? Ben mi onları zenginleştirilmiş vitaminlere ve vıcık vıcık bir duygusallığa, dünyanın peri masallarına ve ölçüsü kaçmış bir kendini beğenmişliğe boğdum? Düşünceyi, sanatı ya da prensipleri toplum içinde sakatat yemekle ya da pis bir nefsine düşkünlükle eş tutan çirkin, bayağı bir kibirle kafalarını ben mi doldurdum? De-

jenerasyon ve sapkınlıkta zekice bir yön olduğuna onları ikna etmeye katkıda mı bulundum?

Böyle şeyler söylediğimde alaycı bir şekilde sırıtırdı Emma, ben de ara sıra Amelia'nın öfkeli ya da anlam yüklü bakışları üstüme üstüme geldiğinde aynısını yapıyordum. Hep alay etmezdi, bazen de sorumluluğu kendi üstlenirdi ama bu, küçük dünyamızın değiştiğine, söylediklerimizin ve düşündüklerimizin tanımlanması güç bir şekilde bu değişime yön verdiğine inanarak kendimizi övecek kadar genç olduğumuz eski günlerdeydi.

"İşte yine başlıyoruz; yozlaşmış İngiltere sanık sandalyesinde," derdi öfkeli çıkışlarımdan sonra. "Bu sefer de çocuk yetiştirme konusundaki başarısızlığımız ve evrendeki başka her şey için. Aslında çocuğun herhangi bir kabahati olduğunu sanmıyorum. Bu tabii senin, ah tamam, bizim hatamız da olamaz. Tesadüfe bak ki senin kızın o; ve bu, bana ne kadar yozlaşmış olduğumuzla ve bütün o diğer söylediklerinle ilgili nutuk atarak kaçabileceğin bir sorumluluk değil. Bunları tekrarlamana gerek yok! Şimdiye kadar hepsini gayet iyi öğrendik ve hatta içlerinden bir ikisine de katılabilirim. Ama sen bütün bu vebadan muaf olduğun için onu kurtarabilirsin. Asaleti ve ilkeli olmayı, fedakârlığı, gülmeyi ve yozlaşmış kültürümüzün artık sahip olmadığı başka ne varsa sen öğret ona. Kurtar onu." *Umudu kırılmış insana başka kim hayatın hatırasını geri verebilir ki, söyle?* Birbirimizi yeni tanıdığımız zamanlarda Leopold Sedar Senghor'un bu dizesini alıntılardım ona, o da bazen bunu hatırlar ve sanık sandalyesindeki İngiltere rutininin içine katardı. Bu sahnenin oldukça hoşuma gittiği zamanlar olmuştu. Maruz kaldığım kültürel ve tarihsel baskıya karşı kükreme imkânı tanıyordu bana. Ona göre boş laflardı bunlar ama bir yabaninin Avrupa eleştirisi neticede kaçınılmaz olarak böyle işitilirdi (bir kitapta okumuştum bunu). Bu konuşmaların genel akışı bana

çoğunlukla hoşgörüsüz, nankör, yobaz, hırçın mücahit, domuz ve piç demesiyle son bulurdu. Düşünün yani. Bu karşılıklı atışmalardan sonra ve tüm anlaşmazlıklara rağmen bazen kendimizi, sevgi ve bağışlanma dileyen tutkulu bir gece yarısı sefahati içinde bulurduk. Sizi temin ederim ki o anlar bütün o bağırış çağırışa değerdi.

Farklılıkların üstünde durmayı severdim –hâlâ severim– kibir ve hırsın kurumları nasıl fark gözetmeksizin yiyip bitirdiğini ve üstünde yaşadığımız kıtanın nasıl artık çamur, atık ve bayağılık havuzları üzerinde yüzdüğünü, kinizmin ve yılgınlığın nasıl hepimizi bu pisliği yaşamaya mahkûm ettiğini, semirmiş olanların, sindirip yendikleri kişileri nasıl hiç düşünmeden küçümsediğini uzun uzun düşünmeyi severim. Emma bana narsisist diyor – ya da bu yaptığımı, biraz süsleyerek minör farkların narsisizmi olarak tanımlıyor. Tabirleri kullanmakta her zaman iyidir, gerçi bunu bir yerden alıntılamıştı. Ne zaman tanımlayıcı bir cümle parçası bulsa, onu sağlamlaştırıp, ışıldayana kadar ovuşturup cilalar. Sonra da beni zekâsıyla kör etmek için ihtiyacı olur diye yanında taşır. Bunu zalim olmak için yaptığını düşünmüyorum. Sadece tartışmaları kazanmayı sever ve bunu bazen letafetle yapar.

Her neyse, bu farklılıklara fazla önem verdiğimi düşünüyordu, özellikle de güçsüz reddedişime rağmen etrafımda pervasızca artan ve büyüyen hikâyelere sonunda yalnızca HAYIR demeye çalıştığım için. Buna içerleyişim ve sızlanmam hikâyenin ilerleyiş biçimini değiştirmeyecekti: bu hikâyede hastalıklarım ve eksikliklerim daima ön plana çıkarılacaktı, vahşi gaddarlığım onların alçaklığı içinde önemini yitirmeyecekti ve her şey söylenip bittikten sonra da en ufak bir imkân tanındığında yine medeniyetle ilgili bir karmaşa yaşayacaktım, düpedüz basiretsiz olduğum için açlıktan ölecektim ve hem kendim hem başkaları için bir tehli-

ke oluşturmamın önlenmesi için efendimin güçlü kılavuzluğuna daima ihtiyaç duyacaktım. Gözleri zekâyla ışıldayarak konuşmamı bitirmemi bekledi. "Çünkü, gördüğün gibi hikâyeyi içinde yaşarken değiştiremiyorsun, o yüzden kesinlikle, kuşku ya da tartışma götürmez bir şekilde, hikâyenin içinde olanlara HAYIR demekle hiçbir şey elde edemezsin. Bu hikâye var çünkü olması gerekiyor ve senin de bu şeyler olman gerekiyor ki biz kim olduğumuzu bilebilelim. O yüzden oflayıp puflaman bir öfke nöbetinden başka bir şey değil, gazap dolu hikâyelerin de yıpratıcı birer fanteziden ibaret. Sana çok ihtiyacımız var ve sana olduğun gibi ihtiyacımız var." Sanırım narsisizmim burada yatıyordu; rolümü Pocahontas kadar güzel ve sessiz oynamak yerine kendimi iyi göstermek için İngiltere'nin suçlu ve yozlaşmış olmasını gerektiren bir anlatıma kendimi yerleştirme arzumda.

"Hem zaten bu meselelerin üstünde durmanın anlamı ne?" dedi. "Sana kendini sadece aciz ve ezilmiş hissettiriyor, sanki bir anlamda tarih tarafından benzersiz bir şekilde kurban edilmişsin gibi. Yaşanan korkunç olaylardan konuşup duruyoruz ama bu onların tekrar yaşanmasını engelleyeceği anlamına gelmiyor. Yalnızca oraya ilk biz buhar makinesi ve pamuk tarağıyla ya da her neyse işte ulaşmış bulunduk. O yüzden pis şeyleri yapmak bize düştü."

Ve bundan bize düşen de sömürgeleştirilmek, asimile olmak, eğitilmek, yabancılaşmak, entegre olmak, kültür çatışmalarının içinde kalmak, bir bayrak ve milli marş kazanmak, yozlaşmak, açlıktan ölmek ve bütün bunlar hakkında söylenmek oldu. İyi bir anlaşma, biz de naçiz yeteneklerimizle üzerimize düşeni elimizden geldiğince yaptık fakat bu, ülkelerine izinsizce, tehlike arz ederek yerleşen histerik yabancılar tarafından kullanılmış hisseden fazla duyarlı vatanseverleri memnun etmek için yeterli olmadı. Onlar ganimeti aldı, biz endişeyi, fakat bu bile yeterli değildi bu

grup için. O yüzden vahşi avamlarını, şanlı geçmişe ve bugünkü sefalete dair heyecanlı halk hikâyeleri anlatarak tahrik ediyorlar, bir iki hadise çıkarıyor, belki sağda solda kaçınılmaz bir ölüm için kışkırtıyorlar, sonra da çetin şartlar karşısında gösterilen kararlılığa ve eksilmeyen final nutkuna; yani Batı'nın zaferine ilişkin daha fazla hikâye için tekrar kütüphane raflarına dönüyorlar. Ve bütün bu süreçte Habeşiler, şikâyet eden bir kültürde yaşadıklarını, yaralarının çürümüş kokusuna bağımlı olmaya başladıklarını, eksikliklerinin gerçekliğiyle yüzleşmekten korktuklarını, kendilerini tarihsel atalet zincirinden kurtaracak şey her ne ise onu elde etmeye yeterli olmadıklarını öne süren davetkâr ve utanç verici düşünceye karşı koymakta daha bir zorlanıyorlar.

Güldü bu söylediklerime, fazla yüklü ironilerimin hakkını teslim etti ve devam etti. "Ama bir de size verdiklerimizi, biz olmazsak edinemeyeceğiniz bütün o şeyleri düşün. En azından bunu kabul et. British Museum'da sergilemek için o antika ıvır zıvırı almış olabiliriz ama eli boş gelmedik. Size bireyselliği, buzdolabını ve kutsal evlilik bağını getirdik..."

"Kutsal!" Bu yönünü severdim onun. İlk tanıştığımızda yaşadığımız hayatın bir parçası olan her şeye karşı pis bir nefret geliştirmiştik. Kutsal evlilik bağı bunlardan biriydi ve yoksul mahalleler, ketçap ve sosis, İrlanda güveci ve kıymalı tart da vardı. Komik ve anarşist olduğumuzu, herkesi hayal kırıklığına uğrattığımızı düşünüyorduk. Fakat kutsal evlilik bağı o bilmese de benim hep içimde taşıdığım bir soruna da dokunuyordu. Geç olmadan ona söylemenin bir yolunu bulmam gerektiğini biliyordum; her şey biraz saçma bir hal almaya başlamıştı.

"Eğer birlikte olmasaydık, sen şimdiye üçüncü karınla evlenmiş olurdun; on yedi yaşında, ödevlerini düşünmesi gereken yerde hayatını mahvedecek yorgun bir penisi düşü-

nen bir çocukla," dedi. "Bunu şimdiye kadar yapmış olurdun. Kabul et."

Er ya da geç en başa dönüp bu hikâyeyi doğru düzgün anlatmam gerekecekti. Başlangıca bir türlü karar veremedim henüz, hiçbir önemi olmasa da. Güzel bir başlangıç noktası bulduğumu düşündüğümde, buna yol açan olaylarla başlarsam her şeyin daha net anlaşılabileceği ihtimali aklımı çeliyor. Zihnimde muhtelif başlangıç noktaları belirliyorum –bazıları ben doğmadan önce, bazıları doğduktan sonra, bazıları dün, bazıları yaşadığımız anda– fakat birkaç dakika düşündükten sonra her birinden içtenlikle sıkılıyorum. Hepsi hesaplı ve şeffaf geliyor. Bu kasvetli çalılıkta, kendimi bırakacağım ana denk gelmeyi umarak dolanıp duruyorum.

Evet, kutsal evlilik bağına dönelim. Bunda güldüğümüz şey, Emma'yla evli olmadığımız halde yıllardır giderek artan serkeş bir günahın içinde yaşamamızdı. Yani, tümden serkeş değildi belki ama hırçınlık kotası bazen dikkat çekici olabiliyordu ve bunun nasıl bu noktaya geldiğinden pek emin değilim. Kutsal evlilik bağına karşı bu mesafeli duruşa bir anda yönelmedik, onunla yavaş yavaş boy ölçüşmeyi, orta sınıf saygınlığını utanmazlıkla yenmeyi seçtik ve yüzlerimizi denizlerin özgürlüğüne çevirdik. Büyük ölçüde Emma'nın fikriydi bu. Orta sınıf saygınlığıyla ilgili, korkarım kendi ailesini kastediyordu, birçok düşüncesi vardı. *Sınıf* karşısındaki bu esip gürleyişleri yıllar içinde böyle şekillenmişti; ailece Noel kutlamalarına içten içe duyduğu hınç mesela ya da ailesinin *bayıldığı* operalara zerre kadar ilgi duymaktan kaçınması veya evliliği alaycı bir tutumla küçümsemesi. Müziği severdi, üniversite hayatı boyunca ciddiyetiyle üzerine eğilerek piyano çalmıştı ve şimdi bile sevdiği bir parçanın bir varyasyonunu dinlerken hâlâ büyük bir yoğunluk yaşardı. Ama bir operadan kısacık bir bölüm bile hemen şalteri indirmesi-

ne, tiksinerek yüzünü ekşitmesine ve faşist kuruma ağır laflar etmesine yeterdi. Evlilikte de durum aşağı yukarı böyleydi. Birçok şeyde olduğu gibi bunda da Emma'yı takip ettim. O burjuva karşıtı isyancı olmak istiyordu ve benim için sorun yoktu. Onunla ilgili hiçbir şey sorun değildi benim için.

Düzenden tertipten nefret ettiğini söylerdi, özellikle de annesi etraftayken; bu, bütün derleme toplama işlerini benim yapmam anlamına geliyordu. Bana kızdığı zamanlarda düzen takıntımın otoriter yaradılışımın bir yansıması olduğundan söz eder, bunun burjuva tabiatımın şüphe götürmez ispatı olduğunu söylerdi. Yer ve zaman bakımından birtakım tesadüfler olmasaydı Liverpool limanında dikilip kölelerimi Gine sahiline götürmek üzere yola çıkan gemimi uğurluyor olabilirdim ya da askerî birlikler, Peterloo'da grev yapanları öldürürken onlara alkış tutanlardan biri olabilirdim ya da toplama kampının bacaları rüzgârla birlikte tüterken ben, kuzunun kızarmış budunu mutlu mesut tıkınırken görülebilirdim. Bunu yalnızca gerçekten sinirlendiğinde ya da ona açıkça tartışmasız görünen bir konuda inatla savunmaya geçmemden rahatsız olduğunda ya da sarhoşsa veya muhtemelen üçü bir aradayken söylerdi; ama bu orta sınıf saygınlığından ne anladığına ilişkin bir fikir veriyor.

Burnumun dibinde dehşet bir olay yaşanırken mutlu mesut tıkındığım hep kuzunun kızarmış buduydu. Emma'ya göre geleneksel burjuva yemeği buydu; kuzu budu, çorbanın, tütsülenmiş uskumrunun, haşlama sığır etinin, jambon ve erikli turtanın arasında bir yerlerde, her yerde görebileceğiniz yağlı bir utanç parçası, azarı hak eden zorlayıcı, kendinden memnun bencilliğin simgesi olarak otururdu. Televizyondaki haberlerde korkunç biri çıktığında, işte kazarmış kuzu budu yiyen biri daha diye düşünürdüm bazen. Ve Emma biraz sıkkın gibiyse, onu gülümsetmek için bunu yüksek sesle söylerdim. Hiç kuzu budu gördüğünü sanmıyorum